

Стаття 35. Надання повної цивільної дієздатності

1. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини.

2. Надання повної цивільної дієздатності провадиться за рішенням органу опіки та піклування за заявою заінтересованої особи за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду.

3. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і яка бажає займатися підприємницькою діяльністю.

За наявності письмової згоди на це батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування така особа може бути зареєстрована як підприємець. У цьому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця.

4. Повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки.

5. У разі припинення трудового договору, припинення фізичною особою підприємницької діяльності надана їй повна цивільна дієздатність зберігається.

Коментар:

1. За загальним правилом повна цивільна дієздатність настає з моменту досягнення повноліття або з моменту реєстрації шлюбу до досягнення повноліття. В цих випадках повна дієздатність виникає автоматично з моменту настання вказаних юридичних фактів. Однак повна дієздатність в передбачених законом випадках може бути також надана фізичній особі спеціальними актами держави. В цьому разі прийнято говорити про цивільно-правову "емансипацію" особи.

2. ЦК до підстав надання фізичній особі повної цивільної дієздатності відносить: а) перебування у трудових обов'язках особи, яка досягла 16 років; б) запис неповнолітньої особи матір'ю або батьком дитини; в) бажання особи, яка досягла 16 років, займатися підприємницькою діяльністю. Саме зазначені факти, на думку законодавця, свідчать про зрілість психіки фізичної особи та здатність повною мірою самостійно набувати цивільних прав та обов'язків, виконувати їх та нести відповідальність за їх невиконання.

При цьому слід звернути увагу, що відповідність неповнолітньої особи зазначеним вимогам ще не означає, що повна дієздатність буде набута даною особою. Повна

дієздатність виникає з моменту прийняття рішення уповноваженими на те законом органами, якими є:

1) органи опіки та піклування - щодо фізичних осіб, які досягли 16 років та працюють за трудовим договором, а також щодо неповнолітніх, які записані матір'ю або батьком дитини. При цьому підставою для розгляду питання про надання повної цивільної дієздатності є заява неповнолітнього, а також письмова згода батьків (усиновлювачів) або піклувальника.

Неоднозначною уявляється остання частина норми ч. 2 ст. 35 про те, що "у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду". Таке формулювання може породжувати два різні за змістом тлумачення: а) предметом оскарження є відмова батьків або інших законних представників дати згоду на надання фізичній особі повної цивільної дієздатності; б) предметом оскарження є відмова органів опіки та піклування у наданні повної цивільної дієздатності.

Розв'язати це питання допомагає ЦПК, згідно ст. 242 якого заява неповнолітньої особи про надання їй повної цивільної дієздатності подається за відсутності згоди батьків (усиновлювачів) або піклувальника. Отже, неповнолітній подає заяву саме у разі відсутності згоди законних представників, а у разі її задоволення судом повна дієздатність виникає з моменту набрання законної сили рішенням суду. Наступного рішення органів опіки та піклування про надання повної дієздатності не вимагається.

З викладеного випливає, що неповнолітній, якому було відмовлено у задоволенні його заяви органами опіки та піклування, позбавлений права оскаржувати рішення органів опіки та піклування. Питання про надання неповнолітньому повної цивільної дієздатності розглядаються в безспірному порядку, тобто в порядку окремого провадження (пункт 2 ч. 2 ст. 234 ЦПК);

2) державні органи, які здійснюють державну реєстрацію фізичних осіб - підприємців. Згідно ч. 1 ст. 5 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" державна реєстрація проводиться державним реєстратором виключно у виконавчому комітеті міської ради міста обласного значення або у районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації за місцем проживання фізичної особи - підприємця.

Неповнолітня особа має надати цим органам письмову згоду батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування.

Слід відзначити, що зазначені державні органи не вирішують питання про надання повної цивільної дієздатності, а приймають рішення про державну реєстрацію підприємця. Проте саме з моментом прийняття такого рішення ЦК і пов'язує набуття повної цивільної дієздатності (абзац другий ч. 3 ст. 35).

Взагалі, реалізація права неповнолітніх осіб на набуття статусу підприємця, і, як

наслідок, на набуття повної цивільної дієздатності може бути поставлена під сумнів через відсутність механізму державної реєстрації неповнолітніх підприємців у Законі "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців".

3. Надана неповнолітньому цивільна дієздатність зберігається і не може бути припинена навіть у разі наступного припинення трудового договору або підприємницької діяльності. Варто звернути увагу на неточність останнього формулювання ч. 5 ст. 35, адже закон пов'язує набуття повної цивільної дієздатності неповнолітньою особою саме з фактом реєстрації фізичної особи як суб'єкта підприємницької діяльності, а не з конкретними випадками участі неповнолітнього у підприємницькій діяльності.

4. Частина 4 цієї статті свідчить про те, що "повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки". Це положення слід розуміти таким чином, що емансипований неповнолітній, якому було надано повну цивільну дієздатність, має такий самий статус в цивільних відносинах, як і особа, що набула повну дієздатність внаслідок досягнення повноліття або укладення шлюбу.

Водночас слід звернути увагу на те, що в окремих, виключних випадках закон пов'язує набуття деяких цивільних прав та обов'язків з досягненням певного віку, тому навіть надання повної цивільної дієздатності для їх реалізації недостатньою. Наприклад, право на створення фермерського господарства має громадянин, який досяг 18 років (ч. 1 ст. 5 Закону України "Про фермерське господарство").